

УДК 94(477.83):378.6(477.83-21)"1946/1947"
DOI: 10.24919/2312-2595.12/54.283764

Наталія ІЛЬНИЦЬКА

аспірантка кафедри історії України та правознавства,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана
Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс
82100 (nilnickanatalja@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7029-1208>

Роман ДИДИК

аспірант кафедри вокально-хорового, хореографічного та
образотворчого мистецтва Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка, вул.
Івана Франка, 24, Дрогобич, Україна, індекс 82100
(roman.didik@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1658-2343>

Бібліографічний опис статті: Ільницька, Н., & Дидик, Р.
(2023). Повсякденне життя мешканців Судовишнянщини (1948): нове
документальне свідчення. *Проблеми гуманітарних наук: збірник
наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка. Серія Історія*, 12/54, 460–486. doi:
<https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283764>.

**ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ МЕШКАНЦІВ
СУДОВИШНЯНЩИНИ (1948):
НОВЕ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ СВДЧЕННЯ**

Анотація. У статті аналізується і публікується
документ ОУН (1948), у якому подається інформація про
повсякденне життя мешканців Судовишнянського району
(тодішньої Дрогобицької, тепер – Львівської області). **Мета**

© Наталія Ільницька, Роман Дидик, 2023

дослідження – проаналізувати та ввести до наукового обігу маловідомий документ до історії повсякденного життя Судовишнянщини (тодішньої Дрогобицької, тепер – Львівської області) «Звіт за місяць травень-червень 1948 р.».

Методологія дослідження опирається на принципи науковості, історизму, застосування джерелознавчих методів, авторської об'єктивності, зокрема методу внутрішньої критики джерел.

Наукова новизна полягає у введенні вперше до наукового обігу й аналізі маловідомого документа з історії повсякдення.

Висновки. Отже, публікований документ «Звіт за місяць травень- червень 1948 р.» (Судовишнянський район), який зберігається у Галузевому державному архіві Служби безпеки України (фонд 13, справа 376, том 77, аркуші 349–356) є важливим та репрезентативним історичним джерелом до історії повсякденного життя другої половини 1940-х рр. Судовишнянщини зокрема, та у західноукраїнських областях України загалом. Цей документ, очевидно, був підготовлений наприкінці червня – на початку липня 1948 р. провідником Судовишнянського районного проводу ОУН Петром Прокопівим-«Тарасенком». Інформацію у ньому структуровано відповідно до загальноприйнятих у підпіллі інструктивних вказівок (поділяється на два основні розділи (вороже середовище, наше середовище) та вісімнадцять підрозділів). Загалом упоряднику вдалося відобразити основні аспекти повоєнного життя Судовишнянщини. Джерело публікуємо мовою оригіналу відповідно до прийнятих археографічних вимог. Без змін подано лексичні особливості джерела, власні, географічні назви. Безумовно виправлялися граматичні огріхи. Обов'язково зазначається місце зберігання документа (назва архіву, номер фонду, опису, справи, аркуші).

Ключові слова: ОУН; УПА; український визвольний рух; джерелознавство; Судовишнянський район; повсякденне життя.

Nataliya ILNYTSKA

Postgraduate Student of the Department of History of Ukraine and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan

Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100
(nilnickanatalja@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7029-1208>

Roman DYDYK

Postgraduate Student of the Department of vocal and choral, choreographic and visual arts, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (roman.didik@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1658-2343>

To cite this article: Pnytska, N., & Dydyk, R. (2023). Povsiakdenne zhyttia meshkantsiv Sudovyshnianshchyny (1948): nove dokumentalne svidchennia [Everyday life of the inhabitants of Sudovyshnya region (1948): new documentary evidence]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 12/54, 460–486.* doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283764> [in Ukrainian].

EVERYDAY LIFE OF THE INHABITANTS OF SUDOVA VYSHNYA DISTRICT (1948): NEW DOCUMENTARY EVIDENCE

Summary. *The article analyzes and publishes the OUN document (1948), which provides information about the daily life of the residents of Sudova Vyshnya district (then Drohobych, now Lviv region). **The purpose of the research** is to analyze and introduce into scientific circulation a little-known document on the history of daily life in the Sudova Vyshnya region (then Drohobych, now Lviv region) «Report for the month of May – June 1948». **The research methodology** is based on the principles of scientificity, historicism, the use of source studies methods, the author's objectivity, in particular the method of internal criticism of sources. **The scientific novelty** consists in introducing for the first time into scientific*

*circulation and analyzing a little-known document from the history of everyday life. **Conclusions.** Thus, the published document «Report for the month of May – June 1948» (Sudova Vyshnya district), which is kept in the Branch State Archive of the Security Service of Ukraine (fund 13, file 376, volume 77, sheets 349–356), is an important and representative historical source for the history of everyday life in the second half of the 1940s in Sudova Vyshnya district, in particular, and in the Western Ukrainian regions of Ukraine in general. This document was apparently prepared at the end of June - the beginning of July 1948 by the leader of the Sudova Vyshnya district branch of the OUN, Pyotr Prokopiv-«Tarasenko». The information in it is structured according to generally accepted underground instructions (divided into two main sections (enemy environment, our environment) and eighteen subsections). As a whole, the compiler managed to depict the main aspects of the post-war life of the Sudova Vyshnya district. We publish the source in the original language in accordance with accepted archeo graphic requirements. The lexical features of the source, proper, geographical names are presented without changes. Grammatical mistakes were definitely corrected. The place of storage of the document must be indicated (name of the archive, number of the fund, description, file, sheets).*

Key words: OUN; UPA; Ukrainian liberation movement; source studies; Sudovyshnyany district; everyday life.

Постановка проблеми. Дослідження з історії повсякдення складають вагомий сегмент у сучасних історичних студіях. Водночас вивчення щоденних життєвих практик різних соціальних груп на окремих територіях перебувають ще на початковому етапі. Особливо це стосується життя західноукраїнського суспільства в умовах глибоких трансформаційних змін воєнного та повоєнного періоду. Радянські процеси вплинули на усі сфери життя населення, тому дослідження повсякденного життя різних верств передбачає всесторонній аналіз політичних, економічних, культурно-освітніх, духовних аспектів. Відтак першочергового значення набуває пошук, аналіз та введення до наукового обігу документів, у яких розкриваються усі ці відзначені складові.

Саме одним із таких джерел є звіт із Судововишнянщини за травень-червень 1948 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти повсякденного життя знайшли своє висвітлення у працях В. Смоля (Смолій, 2006), О. Ісайкіна (Ісайкіна, 2005), Л. Ковпак (Ковпак, 2003), О. Коляструк (Коляструк, 2012), О. Малярчука (Малярчук, 2006–2007). Повсякдення в умовах радянського терору представлене у роботах В. Барана та В. Даниленка (Баран & Даниленко, 1999), І. Біласа (Білас, 1994а, 1994б), Т. Вронської та С. Гальченко (Вронська & Гальченко, 2011), В. Голубко і А. Середняк (Голубко & Середняк, 2007), В. Даниленка (Даниленко, 2010), І. Патриляка (Патриляк, 2012). Деякі аспекти повсякденного життя окремих соціальних груп досліджували Я. Антонюк (Антонюк, 2013, 2016), М. Галів (2015), М. Гавришко (Гавришко, 2015, 2016), В. Ільницький (Ільницький, 2016), В. Ільницький, М. Галів, М. Ярушак (Ільницький, 2017; Ільницький & Галів, 2015; Ільницький & Ярушак, 2020), Р. Попп (1998, 2011а, 2011б), С. Сворака (1998) та ін. Попри те повсякденне життя на теренах окремих регіонів залишається мало вивченим. При цьому наголосимо, що у жодній із відзначених праць не використовувався документ, який аналізуємо у цій статті. Вважаємо, що цей документ дасть змогу доповнити наявну інформацію про повсякдення не тільки мешканців Судововишнянщини, але й усієї Західної України.

Метою дослідження – проаналізувати та ввести до наукового обігу маловідомий документ до історії повсякденного життя Судововишнянщини (тодішньої Дрогобицької, тепер – Львівської області) «Звіт за місяць травень- червень 1948 р.».

Виклад основного матеріалу. Введення до наукового обігу документів українських націоналістів дає змогу суттєво розширити наявні відомості про різноманітні сфери життя суспільства у відповідний часовий період (поряд із офіційною звітною, довідковою та статистичною інформацією). Аналізований документ «Звіт за місяць травень-червень 1948 р.» (Судововишнянський район) зберігається у Галузевому державному архіві Служби безпеки України (фонд 13, справа 376, том 77, аркуші 349–356). Цей україномовний документ підписаний «Тарасенко». Проведеними пошуковими

заходами вдалося встановити, що авторство документа належить провідникові Судовишнянського районного проводу ОУН Петрові Прокопіву-«Тарасенку»¹. Оригінал джерела розміщений на вісьмох сторінках.

У документі знайшли відображення два основні розділи: **вороже середовище**: 1) *адміністрація* (райпартком, комсомол, піонери), 2) *стан охорони райцентру*, 3) *господарка* (колгоспи, артілі, контингенти, податки, позика, земгромади), 4) *промисл*, 5) *торгівля*, 6) *адміністративні зарядження*, 7) *шкільництво*, 8) *культурне життя*, 9) *санітарний стан*, 10) *пропаганда*, 11) *ворожі акції* (облави, засідки, ревізії, провокації, арештування) та **наше середовище**: 1) *постава мас до ворога*, 2) *постава мас до нашого руху*, 3) *оцінка світової і нашої ситуації*, 4) *суспільна опіка*, 5) *переселенці*, 6) *українці СУЗ*, 7) *наші акції* (ГДА СБУ. Ф. 1., Спр. 37. Т. 7., Арк. 349–356).

Мабуть найважливішими аспектами першого розділу («Вороже середовище») можемо вважати інформацію про кадрові ротації в адміністративному апараті, наголос на національності (ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 376. Т. 77. Арк. 349), складнощі у формуванні піонерських організацій («Мали прийняти около 250 нових піонерів, а прийняли лише около 30», ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 376. Т. 77. Арк. 349), зборів позики («від 5. до 15.05. квартирували спецвідділи військ МВД, які були прикріпленні для стягання позики»), створенню колгоспів, існування запроваджених норм виробітку («Ніхто з робітників визначеної норми не виконує. ... Вже 3 міс. робітники не одержали жодної зарплати») та податків, які було вкрай важко виконати, панування тотального контролю («За один літр молока «незданого» в роках 1944–1947 кажуть платити по 35 крб. Хто не виконає таких зобов'язань, того судять на заплату 3000–7000 крб.», «Власник до 3 га землі має здати по 3 цент. збіжжя від одного га. Госп., який має до 5 га – повинен здати по

¹ Прокопів Петро-«Тарасенко». Член повітового проводу ОУН. Провідник Судовишнянського та Мостиського районів. Нагороджений Бронзовим Хрестом заслуги. (Літопис УПА. Т. 13. Нова серія. С. 927–928).

4,5 цент. твердого зерна від одного га. ... Плян здачі молока за місяць червень виносить 4 л молока від корови, денно. ... За рік від одної корови треба здати в переміну за молоко 24 кг масла чи смальцю»). Досить детально розкрито функціонування місцевого промислу – цегельні, її керівний кадровий склад, норми виробітку та оплату такої праці («заробляють найбільше 190 крб. у місяць»). Не менш важливою є й інформація про асортимент товарів та їхню вартість (ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 376. Т. 77. Арк. 351). Володів автор документа і даними про адміністративні, господарчі, культурно-освітні завдання, які ставилися перед адміністрацією району. Наприклад, інформація про освітній рівень педагогічних працівників («РВНО дало зарядження всім учителям, які не мають покінченої середньої освіти, їхати до Дрогобича на 6-тижневий курс. Учителі з закінченою середньою освітою можуть їхати в інститути для набуття вищої освіти»). Пише Петро Прокопів-«Тарасенко» і про медичне забезпечення мешканців району, особливості пропагандистських і репресивних кампаній по проведенню колективізації. Значна увага приділяється і проведенню репресій щодо населення та українського визвольного руху (облави, засідки, ревізії, провокації, арешти).

У другій частині документа («Наше середовище») розкривається ставлення місцевого населення до окупаційної адміністрації (відмова вступати у колгоспи, виконувати податкові повинності тощо), до українського визвольного руху (фінансова допомога, поширення лозунгів та листівок, надання інформації про пересування окупаційних структур тощо), фінансова і продовольча підтримка населення (не тільки місцевого, але й прибулого – «П'ятьом інтелігентам-східнякам дано 30 кг білої муки та 4 кг товщу. Одній східняці-робітниці дано 50 крб. Одному хлопцеві із Бассарабії – 30 карбованців. Двом бідним селянам дано 100 кг жита), антирадянську діяльність (протиколгоспні акції (мітинги, гурткові сходини та індивідуальні розмови, поширення лозунгів, листівок), ліквідація зрадників).

Висновки. Отже, публікований документ «Звіт за місяць травень- червень 1948 р.» (Судововишнянський район), який зберігається у Галузевому державному архіві Служби безпеки

України (фонд 13, справа 376, том 77, аркуші 349–356) є важливим та репрезентативним історичним джерелом до історії повсякденного життя другої половини 1940-х рр. Судовишлянщини зокрема, та у західноукраїнських областях України загалом. Цей документ очевидно був підготовлений наприкінці червня – на початку липня 1948 р. провідником Судовишлянського районного проводу ОУН Петром Прокопівим-«Тарасенком». Інформацію у ньому структуровано відповідно до загальноприйнятих у підпіллі інструктивних вказівок (поділяється на два основних розділи (вороже середовище, наше середовище) та вісімнадцять підрозділів). Загалом упорядникові вдалося відобразити основні аспекти повоєнного життя Судовишлянщини. Джерело публікуємо мовою оригіналу відповідно до прийнятих археографічних вимог. Без змін подано лексичні особливості джерела, власні, географічні назви. Безумовно, виправлялися граматичні огріхи. Обов'язково зазначається місце зберігання документа (назва архіву, номер фонду, опису, справи, аркушів).

Джерела та література

- Антонюк, Я.** (2013). *СБ ОУН (б) на Волині та Західному Поліссі (1946–1951 рр.)*. Луцьк: Ключі.
- Антонюк, Я.** (2016). «Повстанські дантисти»: лікування зубів у підпіллі ОУН–УПА. *Актуальні питання суспільних наук та історії меди-цини*, 2, 65–72.
- Баран, В., & Даниленко, В.** (1999). *Україна в умовах системної кризи (1946–1980 рр.)* (Т.13). Київ: Альтернативи. (Серія «Україна крізь віки»).
- Білас, І.** (1994а). *Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз* (Книга перша). Київ: Либідь: Військо України.
- Білас, І.** (1994б). *Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз* (Книга друга). Київ: Либідь: Військо України.
- Вронська, Т., & Гальченко, С.** (2011). Обличчя визволених міст України після окупації і життєві стратегії городян (1943–1945 рр.). *Україна у Другій світовій війні: погляд з XXI століття: історичні нариси* (Кн. 2, с. 631–660). Київ: Наукова думка.

- Гавришко, М. (2015). Гендерні аспекти сексуальної моралі в ОУН і УПА у 1940–1950-х роках. *Український визвольний рух*, 20, 199–212.
- Гавришко, М. (2016). Чоловіки, жінки й насильство в ОУН та УПА в 1940–1950-х рр. *Український історичний журнал*, 4, 89–107.
- Галів, М. (2015). Радянська педагогіка в дії: документи управління МДБ та обкому компартії Дрогобиччини щодо побиття учнів у школах області. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 13, 13–20.
- Голубко, В., & Середняк, А. (2007). Західноукраїнський селянин в умовах комуністичного режиму 1939–1953 рр.: пристосування та спротив. *Історія України: маловідомі імена, події, факти*, 34, 269–289.
- Даниленко, В. (2010). *Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.)* (Кн. 2 (3)). Київ: Інститут історії України НАН України.
- Ільницький, В. (2016). *Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954)*. Дрогобич: Посвіт.
- Ільницький, В. (2017). Діяльність молодіжних націоналістичних організацій у Дрогобичі (1945–1952). *Дрогобицький краєзнавчий збірник, спецвипуск III*, 300–311.
- Ільницький, В., & Галів, М. (2015). До історії діяльності молодіжних українських націоналістичних організацій на Дрогобиччині: нове документальне свідчення. *Дрогобицький краєзнавчий збірник, спецвипуск II*, 475–485.
- Ільницький, В., & Ярушак, М. (2020). До історії діяльності молодіжних націоналістичних організацій у Дрогобицькій сільсько-господарській школі та Дрогобицькому нафтовому технікумі (1950–1951). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 5/47, 208–228. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217759>.
- Ісайкіна, О.Д. (2005). *Побут і дозвілля міського населення України в повоєнний період (1945–1955 рр.)*. (Автореф. дис. ... канд. іст. наук). Переяслав-Хмельницький.
- Ковпак, Л.В. (2003). *Соціально-побутові умови життя населення України у другій половині ХХ ст. (1945–2000 рр.)*. Київ: Інститут історії України НАН України.
- Коляструк, О.А. (2012). Повсякденне життя українського суспільства у перші повоєнні роки. *Наукові записки Вінницького державного*

педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія «Історія», 20, 131–136.

- Малярчук, О.** (2006–2007). Галицький національний кетман: село в ідео-логічній війні з партійно-радянським тоталітаризмом. *Галичина: Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис, 12–13, 157–166.*
- Патриляк, І.** (2012). *«Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.)*. Львів: Часопис.
- Попп, Р.** (1998). Шкільництво Львівщини у перші повоєнні роки. *Проблеми гуманітарних наук. Історія, 1, 161–169.*
- Попп, Р.** (2011a). Освіта в Дрогобичі у повоєнний період (1944–1953). *Дрогобицький краєзнавчий збірник, XIV–XV, 400–408.*
- Попп, Р.** (2011b). Шкільна освіта в Дрогобицькій області у перші повоєнні роки (1944–1953). *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Історія, 28, 153–164.*
- Сворак, С.Д.** (1998). *Народна освіта у західноукраїнському регіоні: історія та етнополітика (1944–1964 рр.)*. Київ: Правда Ярославичів.
- Смолій, В.** (2006). *Історія українського селянства: нариси (Т. 1–2; Т. 2)*. Київ: Наукова думка.

References

- Antoniuk, Ya.** (2013). *SB OUN (b) na Volyni ta Zakhidnomu Polissi (1946–1951 rr.) [SB OUN (b) in Volyn and Western Polissya (1946–1951)]*. Lutsk: Kliuchi [in Ukrainian].
- Antoniuk, Ya.** (2016). «Povstanski dantysty»: likuvannya zubiv u pidpilli OUN–UPA [«Insurgent dentists»: dental treatment in the OUN-UPA underground]. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny – Current issues of social sciences and history of medicine, 2, 65–72* [in Ukrainian].
- Antoniuk, Ya., & Kysliak, P.** (2009). Psyholohichniy analiz proiaviv zhor-stokosti v borotbi SB OUN (b) iz seksotstvom na terytorii Volyni v pisliavoiennyi period (1944–1951 rr.) [Psychological analysis of mani-festations of cruelty in the struggle of the OUN (b) Security Service against sexism on the territory of Volyn in the postwar period (1944–1951)]. *Istorychni studii Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni L. Ukrainky – Historical Studies of Volyn National University named after L. Ukrainka, 2, 43–47* [in Ukrainian].

- ATsDVR – Arkhiv Tsentru doslidzhennia vyzvolnoho rukhu [Archive of the Center for the Study of the Liberation Movement] [in Ukrainian].
- Baran, V., & Danylenko, V.** (1999). *Ukraina v umovakh systemnoi kryzy (1946–1980 rr.)* [Ukraine in the conditions of systemic crisis (1946–1980)]. (Vol. 13). Kyiv: Alternatyvy. (Seriiia «Ukraina kriz viky») [in Ukrainian].
- Bilas, I.** (1994a). *Represyyno-karalna systema v Ukraini 1917–1953: suspilno-politychnyi ta istoryko-pravovyi analiz* [The repressive system in Ukraine in 1917–1953: Socio-political and historical-legal analysis]. (Vol. 1). Kyiv: Lybid: Viisko Ukrainy [in Ukrainian].
- Bilas, I.** (1994b). *Represyyno-karalna systema v Ukraini 1917–1953: suspilno-politychnyi ta istoryko-pravovyi analiz* [The repressive system in Ukraine in 1917–1953: Socio-political and historical-legal analysis]. (Vol. 2). Kyiv: Lybid: Viisko Ukrainy [in Ukrainian].
- Danylenko, V.** (2010). *Povoienna Ukraina: narysy sotsialnoi istorii (druha polovyna 1940-kh – seredyna 1950-kh rr.)* [Post-war Ukraine: essays on social history (second half of the 1940s – mid-1950s)]. (Vol. 2 (3)). Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Haliv, M.** (2015). Radianska pedahohika v dii: dokumenty upravlinnia MDB ta obkomu kompartii Drohobychchyny shchodo pobytta uchniv u shkolakh oblasti [Soviet pedagogy in action: documents of the De-partment of the State Security Committee and the Regional Committee of the Communist Party of Drohobych Region on the beating of pupils in the region's schools]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of the Humanities*, 13, 13–20 [in Ukrainian].
- Havryshko, M.** (2015). Henderni aspekty seksualnoi morali v OUN i UPA u 1940–1950-kh rokakh [Gender aspects of sexual morality in the OUN and UPA in the 1940s and 1950s]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh – Ukrainian liberation movement*, 20, 199–212 [in Ukrainian].
- Havryshko, M.** (2016). Choloviky, zhinky y nasylstvo v OUN ta UPA v 1940–1950-kh rr. [Men, women and violence in the OUN and UPA in the 1940s and 1950s]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 4, 89–107 [in Ukrainian].
- Holubko, V., & Seredniak, A.** (2007). Zakhidnoukrainskyi selianyn v umovakh komunistychnoho rezhymu 1939–1953 rr.: prystosuvannia ta sprotyv [Western Ukrainian Peasant in the Conditions of the Communist Regime of 1939–1953: Adaptation and Resistance]. *Istoriia Ukrainy: malovidomi imena, podii, fakty – History of Ukraine: little-known names, events, facts*, 34, 269–289 [in Ukrainian].

- Ilnytskiy, V.** (2016). *Karpatskyi kraï OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954) [The OUN Carpathian region in ukrainian liberation movement (1945–1954)]*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- Ilnytskiy, V.** (2017). Diialnist molodizhnykh natsionalistychnykh orhanizatsii u Drohobychi (1945–1952) [Activities of youth nationalist organizations in Drohobych (1945–1952)]. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies, spetsvypusk III*, 300–311 [in Ukrainian].
- Ilnytskiy, V., & Haliv, M.** (2015). Do istorii diialnosti molodizhnykh ukrainskykh natsionalistychnykh orhanizatsii na Drohobychchyni: nove dokumentalne svidchennia [To the history of activity of youth Ukrainian nationalist organizations in Drohobych region: a new documentary evidence]. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies, spetsvypusk II*, 475–485 [in Ukrainian].
- Ilnytskiy, V., & Yarushak, M.** (2020). Do istorii diialnosti molodizhnykh natsionalistychnykh orhanizatsii u Drohobyttskii silskohospodarskii shkoli ta Drohobyttskomu naftovomu tekhnikumy (1950–1951) [To the history of the activities of youth national organizations in the Drohobych Agricultural School and the Drohobych Oil College (1950–1951)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyttskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 5/47*, 208–228. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217759> [in Ukrainian].
- Isaikina, O.D.** (2005). *Pobut i dozvillia miskoho naseleattia Ukrainy v po-voiennyi period (1945–1955 rr.) [Life and leisure of the urban population of Ukraine in the postwar period (1945–1955)]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Pereiaslav-Khmelnyskyi [in Ukrainian].
- Koliastruk, O.A.** (2012). Povsiakdenne zhyttia ukrainskoho suspilstva u pershi povienni roky [Everyday life of Ukrainian society in the first postwar years]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. M. Kotsiubynskoho. Serii «Istorii» – Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynsky*, 20, 131–136 [in Ukrainian].
- Kovpak, L.V.** (2003). *Sotsialno-pobutovi umovy zhyttia naseleattia Ukrainy u druhi polovyni XX st. (1945–2000 rr.) [Socio-living conditions of the population of Ukraine in the second half of the twentieth century (1945–2000)]*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].

- Maliarchuk, O.** (2006–2007). Halytskyi natsionalnyi ketman: selo v ideolohichnii viini z partiino-radianskym totalitaryzmozom [Galician National Ketman: a village in an ideological war with party-Soviet totalitaria-nism]. *Halychyna: Vseukrainskyi naukovyi i kulturno-prosvitnii kraie znavchyi chasopys – Galicia: All-Ukrainian scientific and cultural-educational local lore journal*, 12–13, 157–166 [in Ukrainian].
- Patryliak, I.** (2012). «*Vstan i borys! Slukhai i vir...*»: ukrainske natsionalistychne pidpillia ta povstanskyi rukh (1939–1960 rr.) [«*Stand up and fight! Listen and believe...*»: the Ukrainian nationalist underground and insurgent movement (1939–1960)]. Lviv: Chasopys [in Ukrainian].
- Popp, R.** (1998). Shkilnytstvo Lvivshchyny u pershi povoienni roky [Schooling in Lviv region in the first postwar years]. *Problemy humanitarnykh nauk. Istoriiia – Problems of Humanities. History*, 1, 161–169 [in Ukrainian].
- Popp, R.** (2011a). Osvita v Drohobychi u povoiennyi period (1944–1953) [Education in Drohobych in the postwar period (1944–1953)]. *Drohobyttskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies*, XIV–XV, 400–408 [in Ukrainian].
- Popp, R.** (2011b). Shkilna osvita v Drohobytstskii oblasti u pershi povoienni roky (1944–1953) [School education in the Drohobych region in the first postwar years (1944–1953)]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriiia: Istoriiia – Problems of Humanities. History Series*, 28, 153–164 [in Ukrainian].
- Smolii, V.** (2006). *Istoriiia ukrainskoho selianstva [History of the Ukrainian peasantry]*. (Vols. 1–2; Vol. 2). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Svorak, S.D.** (1998). *Narodna osvita u zakhidnoukrainskomu rehioni: istoriiia ta etnopolityka (1944–1964 rr.) [Public education in the western Ukrainian region: history and ethnopolitics (1944–1964)]*. Kyiv: Pravda Yaroslavychiv [in Ukrainian].
- Vronska, T., & Halchenko, S.** (2011). Oblychchia vyzvolenykh mist Ukrainy pislia okupatsii i zhyttievi stratehii horodian (1943–1945 rr.) [Faces of the liberated cities of Ukraine after the occupation and life strategies of the citizens (1943–1945)]. *Ukraina u Druhii svitovii viini: pohliad z XXI stolittia: istorychni narysy – Ukraine in the Second World War: a look from the XXI century: historical essays* (Vol. 2, pp. 631–660). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Документ

Р-н Судова Вишня

З В І Т**За місяць травень-червень 1948 р.****Х а р а к т е р и с т и к а т е р е н у.****В о р о ж е с е р е д о в и щ е:****1. А д м і н і с т р а ц і я:****Р а й п а р т к о м:**

На роботу в райпартком переводять у зв'язку з колективізацією директора НСШ в с. Довгомостиська – Приходько, учительку НСШ с. Довгомостиська – Зеняхову та директорку вечірньої СШ робітничої і селянської молоді – Кохан Ірину. Приходько і Зеняхова – це українки зі СУЗ, а Кохан – жидівка.

К о м с о м о л:

Першим секретарем райкому комсомолу є Федаків, родом із с. Макунева. Другим секретарем є Микитюк /чи Нікітюк/ – бувша учителька математики в с. Стоянці. Орг. інструктором є Голіков Микола, син одного комуніста-східняка, який раніше був головою міськради. Канцелярію райкому комсомолу провадила дотепер Пожарова /жінка мвд-ста/. Тепер її звільнили і мають перевести на працю в райспоживспілці. На її місце у райкомсомолу прийшла бувша службовичка ошадкаси.

В СШ Судовій Вишні знесли посаду комсорга, яку дотепер займала учителька Шевченко Любов Миколаївна. Майже щотижня райкомсомолу організує в районному клубі /був. Народному домі/ «Вечірні молоді». В програму вечора входить: 1. Лекція /остання – «Палестинські питання»/, 2. Танці.

По селах р-ну комсомол не проявляє ніякої діяльності.

П і о н е р и:

9.05. був прийом піонерів в СШ Судової Вишні. Мали прийняти около 250 нових піонерів, а прийняли лише около 30, бо решта не прийшли до прийому.

2. С т а н о х о р о н и р а й ц е н т р у:

10.05. із с. Дидятичі в невідомому напрямі від'їхав гарнізон в числі 30 чол., який дотепер там станціонував.

По всіх селах р-ну у днях від 5. до 15.05. квартирували спецвідділи військ МВД, які були прикріпленні для стягання позики. Групу цю очолював кап. Бордіцький. Ніччю ходили вони на засідки. 15.05. всі вони стягнулись до с. Дидятичі, де залишилась одна частина, яка стала станціонувати в приміщенні колгоспу. Друга частина виїхала до райцентру. Число групи в с. Дидятичі не устійнене, бо часто кілька з них відходить, то знову приходять доповнення. Ночами кругом села згадана група робить засідки.

3. Господарка:

Колгоспи:

В с. Дидятичі існує колгосп ім. Сталіна, який начисляє около 30 чл. Членами колгоспу є самі східняки-голодуючі, яких большевики половили та заставили працювати у згаданому колгоспі. Намагання большевиків збільшити число членів протягом звітного місяця за рахунок місцевого населення увінчались неуспіхом. На зборах, які відбулись 25.05. большевицький агітатор закликати населення до вступу в колгосп, загрожуючи за відмову вивозом на Сибір. Населення на це вигукнуло: «Хотяй нас і порозстрілюйте, а ми в колгосп не підемо!». У зв'язку з цим арештовано госп. Рука Романа та Мисяка Юрка, яких протягом двох днів держали в тюрмі, застрашували ліквідацією майна, вивозом на Сибір і т. п., намовляючи внести заяви вступу до колгоспу. Господарі не згодились таких заяв підписати. Їх здорово побили і по двох днях звільнили.

12.06. в с. Орховичі большевики намагались заснувати колгосп. На скликаних зборах агітатор спитав: «Хто хоче йти в колгосп, прошу піднести руки вгору.» Не піднеслась ні одна рука. Тоді агітатор спитав: «А хто з вас воліє поїхати в Сибір, чим вписатися до колгоспу?». В тій хвилі всі присутні громадяни піднесли руки та заявили гуртом: «Хоч і Сибір вивезить, а до колгоспу не підемо. Нам немає різниці – йти в колгосп чи їхати на Сибір». Після зборів арештовано 15 господарів та відставлено до тюрми в Судовій Вишні. Там різними методами старались втягнути їх до колгоспу. Господарі

мимо всього не погодились підписати заяв і їх після двох днів звільнено.

Подібні факти мали місце в сс. Голодівка, Макунів, Мокряни Великі.

А р т і л і:

В с. Макунів знаходиться «Торфпідприємство» Дрогобицького «Облмісцевпаливпрому», яке застуднює 72 робітники із довколишніх сіл. Директор Бик Роман Іванович зі с. Наконечне П., Яворівського р-ну. Норма для робітників – вирізати протягом 8 годин 3600 цеголок торфу. Зарплата – від 1000 цеголок 4 крб. Ніхто з робітників визначеної норми не виконує. Максимально вирізують 500–1000 цеголок. Вже 3 міс. робітники не одержали жодної зарплати.

К о н т и н г е н т и:

У зв'язку з посиленою проколгоспною акцією майже кожного, хто здає контингент, викликували в міськраду Суд. Вишні для перевірки квитів за зданий контингент. Такому, що загубив будь-який квит, казали ще раз здавати здачу. При цьому зазначували, що не платитиме даного контингенту тільки під умовою, що вступить у колгосп. Тому, що ці застрашування не осягнули бажаного висліду, службовці уповмінзагу, наприм., Зелинський і інші ходять по хатах і виписують селянам зобов'язання на здачу невіривняного у роках 1944 до 1947 контингенту. Таких селян, які б не здали контингенту за ці роки, немає і тому вони самі вставляють цифри, які їм завгодно. Господареві, який всієї бараболі за 1947 р. мав здати 5 цент. і здав її, наказують здати ще 10 цент. незданої бараболі. Господареві, який здав 2 цент. збіжжя понад зобов'язання, наказують дати ще один центнер «незданого». За один літр молока «незданого» в роках 1944–1947 кажуть платити по 35 крб. Хто не виконає таких зобов'язань, того судять на заплату 3000–7000 крб. Нарсуд візвав Степаняка з с. Передмістя за те, що він не здав збіжжя, бараболі тощо. Перед судом Степаняк виказався квитами на все. Не мав лише квитанції за здане в 1944 р. молоко. Але молочар, який відбирав тоді молоко, ствердив перед судом, що Степаняк вив'язався і з цього. Мимо цього нарсуд засудив Степаняка на 3000 крб. за «нездане» молоко. По виголошенні вироку прокурор Литвиненко /чи

Літвінов/ сказав до Степаняка, що присуд не буде виконаний, якщо він згодиться вступити до колгоспу. Степаняк не пристав на це. Подібні випадки мали місце в усіх селах р-ну.

10.05. роздано селянам зобов'язання на здачу контингенту за 1948 р. Власник до 3 га землі має здати по 3 цент. збіжжя від одного га. Госп., який має до 5 га – повинен здати по 4,5 цент. твердого зерна від одного га. Дозволено селянам здавати контингент за 1948 р. авансом, тобто старим збіжжям. Та такого в нікого немає. Плян здачі молока за місяць червень виносить 4 л молока від корови, денно. Замість молока можна давати масло або смалець. За рік від одної корови треба здати в переміну за молоко 24 кг масла чи смальцю.

П о д а т к и:

Службовці райземвідділу перевіряють квитанції в платників податків за зданий рр. 1944–47 податок. При виявленні браку квитанції, виписують «показ» і кажуть заплатити. Буває таке, що кажуть заплатити протягом кількох годин кілька тисяч. Якщо до означеного речинця платник не зложить жаданої суми, йому забирають корову, коні, віз і т. п. Зреквіровані речі оцінюють дуже низько. В цей спосіб руйнують господарку. Так поступили з господинею Балян з Передмістя та кількома господарями в с. Орховичах. В таких випадках бере участь перший секретар РК КП/б/У – Кисельов. В його присутності служби ці виконують все більш «службово».

П о з и к а:

Протягом цілого звітного часу на терені р-ну проводилось збирання позики. Збирали переважно ночами, бо днем не заставали ніколи з госп. по домах. В с. Стоянці до 15.06. 15 большевиків щоначі стягали позику. З наложених на село 100 000 крб. позики, стягнули 27 260 крб. Селяни днювали і ночували під час їхнього побуту в селі, по полях. Пропонували вступати вколгосп, тоді всякі податки значно зменшують.

5.05. на присілок Заріччя с. Дмитровичі, приїхало 20 большевиків. Скликали десятників і ніччю почали ходити по хатах за позикою. Щоб застрашити селян робили ревізії та жадали пред'явлення всіх квитанцій за здачі з чотирьох попередніх років. Деякі застрашені господарі підписувались на суму, що їй припоручували большевики.

15.05. в с. Дидятичі большевики зажадали від госп. Мацило Марії сплати позики. Коли вона відповіла, що не має грошей, большевик відобрав їй машину, побив її і сказав: «То для бандьорів есть, а для нас нет?!».

В с. Мокряни Великі населення відмовлялось платити жадані большевиками суми позики. У господарів, які повтікали з хат большевики почали забирати корови, примушуючи їх до заплачення позики.

9.05. до с. Санники приїхали большевики стягати позику. Майже 50 % хат застали замкненими, а господарів відсутніми. Розлючені цим большевики порозбивали двері та понищили жорна у госп.: Тлумака Михайла, Янчишина Йвана, Сеньори Анни і Чобка Миколи.

Земгромади:

У звітному часі голови земгромад перемірювали землі людей, вивезених на Сибір. Списки переміряної площі подавали в райземвідділ. Опісля цю землю роздано переселенцям з Медецького р-ну.

4. Промисл:

В райцентрі знаходиться цегольня, яка затруднює 125 робітників. Директор – Фремен, русс., парт.; технорук – Курчожинський, укр., схід., парт.; бухгалтер – Мічна Марія, русс., парт.; магазинер – Куля, укр., парт./жінка мвд-ста;/ касієр – Сабат Андрій, укр. місцевий; плановик – Дурак Віктор, поляк, місцевий. Цегольня працює на дві зміни. Перша зміна працює від год. 4-ої рано до 12, а друга від 12–20 год. Норма для одного робітника це – виробити і перевезти під дах вже осушеної сирівки протягом зміни 12 000 цегол. За вироблену норму зарплата виносить 12 крб. Такої норми жоден робітник не є спроможний виконати. При максимальному зусиллі можна виробити в поті чола 10 000 цеглин. Робітники виробляють пересічно 4 000 цегол на зміну. Заробляють найбільше 190 крб. у місяць. На заводі є один стахановець, Полянський Антін, укр., місцевий, уродж. 1908 р., якого у звітному часі делеговано до Києва, щоб він приглянувся як там роблять роботи. Після повороту з Києва цей делегат стахановець кричить на робітників, які отягаються в роботі, а навіть б'є. 22.06. побив Теслю Івана за це, що той не хотів іти до роботи. На заводі

крутиться два комсомольці – Москаль Осип і Москаль Євстахій, оба місцеві укр. Оба нічого не роблять, тільки ходять та підслухують, що хто говорить про радянську владу. Ці ж комсомольці часто переводять на заводі мітинги, на яких закликають вписуватись до колгоспу.

5. Торгівля:

Голова райспоживспілки, Михалевич вже повернув із курсу зі Львова і далі веде свою роботу. Райспоживспілка організує шевську артіль. Вже приступили до роботи. Артіль об'єднує кількох місцевих шевців: Гринишин, Денисяк, Качмарик і Гладун.

В минулому місяці привезено в продаж дві тонни цукру, який розподілено на місто і села. В місті можна дістати цукор по пред'явленні пайової книжечки. Покупець, який не має виплаченого повного паю /100 крб./ може купити пів кг цукру, зложивши рівночасно 10 крб. на пай. Хоч формально пів кг цукру коштує 6,50 крб., та треба за нього платити фактично 16,50 крб. Та цукру не стає для всіх бажаючих купити. 1 кг цукру на чорному ринку у Львові коштує 30–35 крб.

До кооперативи в с. Кульматичі, яке начислює 9 [...] та около 370 душ населення, прийшов приділ таких товарів:

1. 5 шт. дитячих суконок	по 45 крб.
2. 6 пар дитячих черевиків	по 65 крб.
3. 2 пари мужеських убрань	по 285 крб.
4. 5 шт. вилей	по 9 крб.
5. 10 пачок по 100 шт. папірос	по 10 крб.
6. 40 коробок сірників	по 20 коп.
7. 10 шт. камінців до гостр. кіс	по 4 крб.

Подібну кількість товарів одержали всі села р-ну.

6. Адміністративні зарядження:

Голови с/рад одержали слідуючі зарядження:

- 1/. Дня 20.04. вибрати з Мостиської бази 10 цент. суперфосфату на кожне село.
- 2/. Подати 20.04. до відділу сільського господарства списки відносно розподілу господарств вивезених на Сибір людей.
- 3/. 23.04 вислати мужчин, уродж. в рр. 1928 – 29 – 30 на медкомісію для призову в школу ФЗО.

- 4/. Вислати по одній підводі і 25 чоловік до будови збіжевого магазину в Судовій Вишні.
- 5/. Подати список всіх дівчат, які ніде не працюють.
- 6/. 6.05. вислати з кожного села по 10 підвод і 40 осіб для ремонту шосе Судова Вишня – Самбір.
- 7/. 12.05., щоб вислати до заготзерно всіх мужчин, які не пішли до школи ФЗО, та господарів, які мають польські хати.
- 8/. 15.05. заряджено головам с/р вислати на інструктаж 5 чол. та секретаря с/р для обліку посівної площі.
- 9/. 17.05 вислати якнайбільше число підвід та осіб для закінчення ремонту дороги Суд. Вишня – Самбір до дня 30.05.
- 10/ 18.05. заряджено, щоб кожний господар здавав денно від одної корови по 3–4 літри молока.
- 11/. 22.05. голова земгромад відносно приділу землі переселенцям під бараболю. Провірити площу, засаджену цукровими буряками, та доповнити плян засадження буряка.
- 12/. 31.05. вислати 25 підвід з цілого р-ну в ліс по дерево для заготзерна.
- 13/. Призначено контингент молока на місяць червень по 19 800 л на село.
- 14/. 1.06. военкомат роздав 15 повісток для мужчин народж. 1927 р., які повинні явитись на военкомат 17.06. із харчами на 4 дні та запасною білизною.
5.06. в райцентрі відбулась III сесія депутатів, на якій заплановано: а) підготовка шкіл до нового навчального року; б) ремонт доріг на терені Суд. Вишенського р-ну.
- 15/. 9.06 заряджено мобілізувати всіх людей та всі підводи для ремонту доріг. Громадян, які будуть відмовлятись, – притягати до відповідальности.
- 16/. Створити в кожному селі комісію для процентування молока.
- 17/. На 14.06. подати до райвиконкому список мужчин, 1929–30 р. нар. з зазначенням хто де працює.
- 18/. Подати знимки членів земгромад та земкомісії до райземвідділу.
- 19/. 19.06. вислати по 5 підвід для привізки дерева на кошари в райцентр.
- 20/. Виконати наложений контингент сіна до дня 1.07.1948 р.

7. Шкільництво:

По сс. р-ну кляси 1, 2, 3-я закінчили навчання з днем 15.05. Кляси 4, 5, 6 і 7-а здавали іспити до дня 19.06. Після закінчення іспитів школярі ще не одержали свідоцтв.

РВНО дало зарядження всім учителям, які не мають покінченої середньої освіти, їхати до Дрогобича на 6-тижневий курс. Учителі з закінченою середньою освітою можуть їхати в інститути для набуття вищої освіти. Учителі-східняки одержали відпустку до дня 31.08. та безплатні білети для поїздки до рідні.

8. Культурне життя:

У звітному часі драмгурток при райклубі давав вистави: «Платон Кречет», «Сватання на Гончарівці» та один концерт. Також приїжджали артисти з Дрогобича і Львова з концертами та виставкою «Безталанна». Теж показували циркові штуки.

Із одним артистом дрогобицького ансамблю і танцю трапився цікавий випадок. Співали. В середині програми оголосили перерву на 10 хв. Під час перерви дві жінки вийшло до кльозету. За ними зайшов якийсь мужчина, схопив одну з них за ноги та почав стягати чоботи. Жінка наробила крику. Її подруга привела слідчого з прокуратури. Злодія притримали. Виявилось, що був ним артист, який тільки що виступав на сцені. На другий день «артиста» звільнили з арешту, бо він оправдувався, що, мовляв, зачепив штанами за чоботи жінки і не міг розмотатись. /Які «артисти», таке і їх «мистецтво»/.

При райклубі існує культбригада, яка їздить з художніми виступами по селах. У програму такого художнього виступу входить: 1. пропаганда про «радісне» колгоспне життя; 2. радянські пісні та російські танці при гармошці. Ця культбригада давала вже свої виступи у селах: Тулиголови, Передмістя, Довгомостиська та Никловичі.

По всіх селах клуби не діяльні.

9. Санітарний стан:

В с. Твіржа є лічниця, в якій працює один лікар, трое аспірантів та три санітарки. Всі родом зі СУЗ. До лічниці приймають всіх хворих на різні недуги. Прохарчування у лічниці мусить мати хворий своє. Ліки хворий одержує за заплавою. Безплатну має лише опіку лікаря. В лічниці є 20 ліжок.

При цій лічниці є поліклініка, яку обслуговує лікар з лічниці. Приняття хворих на поліклініці – від год. 9–13-ої.

10. Пропаганда:

В звітному часі всю свою енергію большевики спрямували на проведення колективізації. На мітингах і зборах населенню брешуть про заможне і щасливе життя.

7.06. в райцентрі большевики зробили збори з багатодітними жінками. Присутніх около 200 жінок. На мітингу виступив перший секретар партії Кисельов, який, між іншим, сказав: «Радянський Союз тоді збагатиться, як населення заживе колгоспним життям. Бачите, що у вас немає нічого. Подивіться, як заживає народ на Східній Україні». На це одна жінка відповіла йому: «Товаришу, я бачила тих «щасливих» колгоспників у 1946 р. щодня під своїм порогом, які до мене «нещасливої» приходили за хлібом. По них я впізнала, яке в колгоспах «щасливе та заможне» життя». Жінки піднесли сміх та гуртом почали виходити зі залі. Большевики намагались здержати жінок, але ті силоміць вийшли, оставляючи самих большевиків у залі.

11.06. в с. Стоянці большевики робили збори, на яких агітатор сказав: «Щасливо можете зажити тільки в колгоспах. Тоді будете давати дуже малу кількість контингенту, не даватимете жодних податків, ні позик. Що заробите, буде ваше; що захочете, то собі купите». По цих словах населення, присутне на зборах повиходило, залишивши у залі самого агітатора. Другого дня большевики зловили трьох господарів та примушували вписатись до колгоспу. На це один господар сказав: «Робіть мені, що хочете, навіть відрубуйте мені руки, а я до колгоспу не впишуся».

На партійних зборах дня 19.06. перший секретар партії – Кисельов сказав: «Якщо селяни с. Дидятичі не схочуть вписатися в колгосп, треба відобрати їм сіножаті, а дати їм сіножаті на Арламівській Волі, де голо, як на долині /немає трави/». Цього ж дня на зборах районних депутатів сказав: «Якщо населення не піде до колгоспу, то осінню відберемо їм землю, а сюди привеземо русских людей, а місцеве населення вигине з голоду».

21.06. до с. Дидятич прибула комісія, яка забрала в селян сіножаті. Помимо заборони, селяни нічю скошили траву та забрали з лук.

В ночі з 21 на 22.06. «бригада» з 12 людей, на чолі з другим секретарем РК КП/б/У – Кроленко вела колгоспну акцію в с. Загороди. Господаря Москаля побили, вибили у нього вікна та поломали двері за те, що не хотів вписатися до колгоспу.

Всіх працівників районних інституцій, які мають землю, візвано подати заяви вступу до колгоспу, загрожуючи усуненням з роботи в разі відмови. Вже звільнили з роботи заст. голови міськради Чобу, який не хотів внести заяви до колгоспу. Офіційно йому сказали, що звільняють тому, що в нього щоночі ночує 12 стрільців УПА.

11. Ворожі акції:

Облави:

20.06 на присілку с. Дмитрович – Заріччя 20 большевиків під командуванням нач. РО МГБ, майора Безучного перевели облаву. В 6-й год. ранку виставили стійки із чотирма кулеметами на горбах поза присілком, а решта робили труси по господарствах. О год. 12-й закінчили облаву. Причина невідома.

Засідки:

1.05. нічю большевики зробили ланцюгову засідку між сс. Волчишовичі – Мокряни Великі. В засідці брали участь большевики з Крукинецького і С. Вишеньського р-нів.

11.06. большевики нічю поробили застави навколо с. Санник, вистрілювали з ракет та робили по селі стежі. Застави були скрізь по переходових пунктах у житах. Участь у заставах брало 26 большевиків.

17.06. між сс. Санники – Стоянці большевики держали ланцюгову засідку, при участі 50-ти большевиків.

Протягом звітного часу большевики зробили на терені р-ну около 115 засідок. Робили засідки по всіх переходових пунктах у селах та по полях, а в дні дощу на мостах та кладках.

Ревізії:

13.05. в с. Дидятичі 15 большевиків на чолі з кап. МГБ – Бордзіцким перевели стислу ревізію у госп. Гаврилюка Йвана, Гаврилюка Миколи, Іванечка Миколи та Злидника Григорія. Під час ревізії питали за повстанцями.

2.05. в с. Макуневі 5 больш. перевели ревізію у Буяра Івана. Під час ревізії питали господаря, хто у нього спить на стриху.

14.05. в с. Дмитровичі большевики робили ревізію у госп. Сосніцької Марії, під час якої допитували господиню Бардин Розалію та Бардин Степанію.

8.06. в с. Вуйковичі большевики під ком. участкового Данилюка перевели ревізію у госп. Руснака Петра і Дуди Михайла. Під час ревізії знайшли 3 л. горілки, яку забрали з собою.

11.06. в с. Санники большевики в числі 10 перевели ревізію у госп. Городечного Осипа, Замрія Миколи, Брика Йвана та Козак Йвана. Під час ревізії питали за повстанцями.

19.06. трьох большевиків робили ревізію у половині присілка с. Вуйковичі. О год. 13-й почали робити поверховні труси із сторони Королин, дійшовши до половини присілка закінчили та відійшли до с. Вуйковичі.

Провокації:

10.05. на присілку села Голодівки – Корчожин, большевики разом із істребілелями зайшли до господаря Химчака Йвана та, вдаючи українських повстанців, зажадали хліба та масла. Говорили, що вони прийшли на місце впашого кущового Сороки. Господар зорієнтувався, що це большевики та прогнав їх з хати.

Арештування:

13.05. в с. Дидятчах РО МГБ арештувало Гаврилюка Йвана, уродж. 1912 року, Гаврилюка Степанію, уродж. 1926 р. та Іванечка Миколу, уродж. 1905 р. 15.05 їх звільнено. Причина арештування – хтось недалеко їх хати стріляв на істребітеля Величка та ранив його.

5.05. у цьому ж селі РО МГБ арештувало Мисяка Гриця, уродж. 1909 р. за це, що не поїхав на форшпак. Суд у Вишні засудив його на 3 роки тюрми.

9.05. у с. Макунів РО МГБ арештувало голову клубу, комсомольця Бора Івана, уродж. 1926 р. Його відставлено до тюрми у Дрогобичі.

10.05. в цьому ж селі РО МГБ арештувало листоношу Івашука, уродж. 1920 р. Сидить у Дрогобичі.

12.06. в с. Солом'янка большевики арештували Коцік Івана, уродж. 1922 року. Під час арештування закидували йому, що він, нібито, передержує повстанців.

16.06. в с. Дмитровичі большевики арештували Хухру Ольгу за те, що вона побила Богуцьку Розалію.

Наше середовище:

1. Постава мас до ворога:

20.05. в с. Стоянцях большевики замовили 20 підвод для вивізки лісу. Ніхто з господарів не поїхав. На слідуючий день чотирьох большевиків бігало і виганяло підводи. Населення втекло з возами і поле і цього дня також ніхто не поїхав.

10.06. в с. Дидятичах зробили збори і домагались вступу населення у колгосп. Населення гуртом вигукнуло, що воліє на смерть чим піти до колгоспу.

В одному селі большевики зайшли до господаря та домогались, що він дав їм їсти. Господар відповів: «Що вам дам? Контингент ви забрали, гроші тягнете, вже ніхто в селі не має куска хліба і в мене також нема. Хочете, їжте мене». Це сказавши положився на долівку. Большевики збентежені вишли з хати.

2. Постава мас до нашого руху:

Один господар зложив для постанців 200 крб., помимо цього, що повстанці від нього грошей не вимагали. При цьому сказав: «Візьміть, це вам придасться. Якби не ви, то нас половина була б вже на Сибірі, а решта в колгоспі. Самі наші комуністи приходили б до хати, били б нас поза вуха, а жінкам заливали б вогонь під кухнями, так, як було за панщини».

В протиколгоспній акції населення допомогало повстанцям розвішувати протиколгоспні лозунги та листівки.

В одному селі 70-літній господар завважив большевиків і, незважаючи на пізню нічну пору він повідомив повстанців про прибуття большевиків. На запит повстанців, чому він так ризикував, старенький відповів: «А що ж я маю до втрати? Я вже старий, а вас, молодих, мені дуже шкода».

По зліквідуванні одного большевицького вислужника в с. Дмитровичі один старенький господар сказав: «А я старий думав, що нема вже нас кому боронити. Тепер бачу, що ще є ті добрі, які за нами обстають».

3. Оцінка світової і нашої ситуації:

Населення далі вірить у можливість війни цього року. Говорить, що війна найскорше може розгорітись за Німеччину. Як прийшло 15-и особам, уродж. 1927 р. відбувати військову службу в армії, населення почало говорити, що це вже початок большевицької мобілізації. Війни тільки що не видно. До армії ніхто з мужчин не збирається іти. Кожен думає вступати в ряди УПА. Говорять: «За комуну битись не будемо, тільки за здобуття Української держави».

4. Суспільна опіка:

П'ятьом інтелігентам-східнякам дано 30 кг білої муки та 4 кг товщу. Одній східнячці-робітниці дано 50 крб. Одному хлопцеві із Басарабії – 30 карбованців. Двом бідним селянам дано 100 кг жита.

5. Переселенці:

З початком червня на терен р-ну Судова Вишня приїхали переселенці Медицького р-ну із сіл: Яксманичі, Селиська, Медика та Медицькі Халупки. Матеріально вони є досить добре забезпечені.

6. Українці СУЗ:

В с. Борятичі згинуло двох дезертирів. Про це кружляли різні версії. Одні казали, що це большевики вбили членів УПА, інші – що бандитів, які ходили грабувати. Один укр. східняк, літ 38, сказав: «Якщо це згинули бандити, то не жалко, але якщо згинули зорганізовані, то шкода, це велика втрата».

Районні інституції висилали людей на прополку буряків до колгоспу в селі Дидятичі. Акція ця нікому не подобалась, однак ніхто з східняків ясно не сказав: «не поїду», а говорили: «Мусимо їхати, бо можуть нас взяти на облік».

7. Наші акції:

З початком червня проведено плянову протиколгоспну акцію. Зроблено 2 мітинги, проведено гурткові сходи та індивідуальні розмови в цій справі. Поширено лозунги та листівки. Акцію населення прийняло задовільно. Молодь писало по стінах протиколгоспні кличі.

9.06. в с. Дмитровичі зліквідовано большевицького вислужника Коромося Миколу. Він перед переселенням у своєму селі Селиська Медицького р-ну був ініціатором

заснованого колгоспу та головою. З населенням поводився дуже погано: виганяв на норми, ходив сам по коморах, стягав примусово контингент. Після по переселенні до с. Дмитрович зараз же в перших днях став головою села. На пості голови сільради почав продовжати свою вислужницьку роботу на користь большевикам. До населення говорив: «Я вас мушу навчити думати по-радянськи. Тут вкортці мусить бути колгосп». В перших днях свого урядування почав карати населення за невиконання большевицьких заряджень.

Із цього зліквідування населення було дуже вдоволене, а головню переселенці з Медицького р-ну, які говорять: «Добре, що його вже ш... фив, бо він нам не давав жити і тут вже продовжав свою підлу роботу».

/Тарасенко/

ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 376. Т. 77. Арк. 349–356.

Копія. Машинопис.

*Стаття надійшла до редакції 16.03.2023 р.
Стаття рекомендована до друку 17.04.2023 р.*